

KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
GIMNAZIJE

Predmet: HISTORIJA/POVIJEST

Sarajevo, avgust 2016. godine

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/5) , u skladu sa čl. 25 i 26. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („ Službene novine Kantona Sarajevo“ , broj: 10/04, 21/06, 26/08, 31/11, 15/ 13, 1/ 16) i čl. 35. i 36. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ , br: 23/ 10 i 1/ 16), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izmjenjenu nastavnih programa za osnovnu i srednju školu iz predmeta HISTORIJA/POVIJEST .

Članovi Komisije za osnovnu školu:

Azerina Muminović, prof. historije, Osnova škola „Alija Nametak“ (predsjednik)

Snježana Melunović, prof. historije i latinskog jezika Gimnazija Obala (član)

Aida Zuko, prof. historije, Srednja elektrotehnička škola za energetiku (član)

Senada Jusić, prof historije, Osnovna škola „Umihana Čuvidina“ (član)

Aida Petković, prof. historije, Osnovna škola „Nafija Sarajlić“ (član)

Zijad Šehić, prof. dr historije, Filozofski fakultet, odsjek Historija (član)

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. CILJEVI I ZADACI NASTAVE HISTORIJE	5
3. REVIDIRANI PROGRAM ZA GIMNAZIJE - I	8
4. REVIDIRANI PROGRAM ZA GIMNAZIJE - II	13
5. REVIDIRANI PROGRAM ZA IZBORNU NASTAVU - III	17
6. REVIDIRANI PROGRAM ZA IZBORNU NASTAVU - IV	23
7. PROFIL NASTAVNIKA HISTORIJE	28

UVOD

Vođeni velikom istinom da je svijest o historiji jedno od temeljnih obilježja svakog društva, a znanje o prošlosti ključno za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje budućnosti, radeći na reviziji postojećeg Programa pojavio se težak zadatak i dilema da li je potrebno bilo šta eliminisati. Neke teme su spojene, neke razdvojene, dok su neke cjeline prebačene u druge razrede u cilju rasterećenja.

Proučavanje prošlosti temelji se na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosuđivanjima o važnosti događaja i zato za poznavanje historije, slobodno možemo reći da pridonosi razumijevanju procesa koji su oblikovali čovječanstvo od najranijih vremena do danas. Učeći o vlastitoj zajednici i drugim kulturama i društvima, učenici razvijaju razumijevanje sila i procesa koji oblikuju lični i kolektivni identitet bez kojeg nema postojanja.

U revidiranom Programu naglašeni su i neki novi ishodi u učenju, prioriteto gledajući interes učenika za proučavanje prošlosti, razvijanje radoznalosti, imaginaciju i analitičko mišljenje učenika. Naglašeno je da nastavnici, prije svega trebaju omogućiti učenicima da bolje razumiju sadašnjost i na osnovu stečenog znanja i vještina učeći o prošlosti, nužno se uključe u aktivno sudjelovanje u društvu kao građani BiH, Evrope i svijeta.

CILJEVI I ZADACI NASTAVE HISTORIJE

Učeći historiju učenici grade razumijevanje, kompetencije i vještine na osnovu koncepata koji su međusobno povezani a to su:

- **vrijeme i prostor**
- **uzroci i posljedice**
- **izvori istraživanja prošlosti**
- **kontinuitet i promjene**
- **interpretacija i perspektiva.**

Koncept vremena i prostora je od ključne važnosti za razumijevanje prošlosti, jer, bez hronološkog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost, niti istražiti odnosi među događajima. Učenik treba usvojiti opći hronološki okvir, osnove računanja vremena, izgraditi osjećaj za tok, slijed događaja, smjestiti događaje, osobe i pojave. On treba razumjeti povijesne procese i njihov uticaj na sadašnjost i budućnost.

Konceptom uzroka i posljedica objašnjavaju se faktori koji su pridonijeli pojedinim historijskim događajima, pojavama i procesima, i rezultatu tih zbivanja. Učenici trebaju shvatiti zašto su se događaji zbili baš tako kako jesu i zašto jedan događaj može imati višestruke uzroke i posljedice. Prikazom uzročno-posljedičnih veza, učenik razvija kritičko mišljenje. Učenik razlikuje uzroke, povod i posljedice. Uočava iste i shvata da se pisanje o prošlosti temelji na pretpostavci važnosti uzroka i posljedica u izučavanju historije.

Koncept izvora istraživanja prošlosti čini osnovu za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja kod učenika. Bitni su primarni i sekundarni izvori koji uključuju formulisanje pitanja, pronalaženje izvora i informacija, odabir, analizu i interpretaciju prikupljenih informacija. Učenik treba da donosi zaključke na osnovu temeljnih argumenata i dokaza. On upoznaje, analizira i vrednuje različite vrste primarnih i sekundarnih izvora, objašnjava njihovo značenje u istraživanju prošlosti.

Koncept kontinuiteta i promjena podrazumijeva shvatanje historije kao jedne složene mješavine promijena i kontinuiteta. Obuhvata razumijevanje obilježja razdoblja koja se proučavaju te promjena unutar tih razdoblja. Učenik na osnovu toga može objasniti karakteristična obilježja pojedinih historijskih razdoblja, razumije sam odnos između promijena i kontinuiteta.

Koncept interpretacija i perspektiva učeniku treba pomoći da tumači prošlost na osnovu historijskih izvora, ali da svoje znanje iznese kroz valjanu interpretaciju, jer na taj način učenik objašnjava prošle događaje, procese i promjene. Učenik shvata da se prikazi prošlosti ne sastoje samo od činjenica nego i od načina interpretacije.

Cilj svih ovih koncepata je sticanje znanja o prošlosti, razvijanje vještina te razumijevanje stavova i međuljudskih odnosa koji proizilaze iz učenja historije.

U realizaciji sadržaja uloga nastavnika je ogromna a odnosi se na:

- razumijevanje ishoda učenja i realizacija istih;
- U središtu svih dešavanja je učenik, a nastavnik samo osmišljava i organizuje čas;

- Nastavnik potiče kreativno i efikasno sticanje znanja i navodi učenike na kritičko razmišljanje;
- Vrlo važna stavka je razviti komunikaciju sa učenicima, stalno davati podršku učenicima i osmišljavati nove metode rada;
- Pružati dovoljno mogućnosti za učenje;
- Nastavnik historije treba stalno poticati želje za razumijevanje prošlosti koje je usmjereno na formiranje osobnog gledišta učenika;
- Nastavnik treba dobro poznavati učenike i prilagoditi metode rada svakom pojedinačno.

Učenici kroz različite oblike rada aktivno učestvuju i dolaze do zadatih ciljeva u toku časa. Učenik treba da:

- Poznaje i razumije razdoblja i društva koja proučava, kao i važne događaje, pojedince, pojave, pri tome vlada novim pojmovima;
- Shvata sadašnjost kao posljedicu prošlosti;
- Sagledava prošlost i koristi se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti, kao i perspektivom;
- Oblikuje svoj vlastiti stav, otvoreno razgovara i raspravlja, ali uvažava različite perspektive i percepcije o prošlosti;
- Koristi se vještinama: postavlja pitanja o prošlosti, analizira izvore, dolazi do argumenata i iznosi rezultate svoje spoznaje;
- Koristi se znanjima i vještinama koje je stekao učeći historiju. Na taj način će odgovorno djelovati u javnom životu u okviru svoje Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta.

OCJENJIVANJE UČENIKA

Proces ocjenjivanja učenika treba biti kontinuiran rad u toku svih časova bilo da se radi o provjeri znanja ili obradi novog sadržaja, iako se najčešće ocjenjivanje vrši nakon obrađene nastavne teme ili jedinice. Nastavnim planom i programom definisani su standardi znanja koji opisuju šta se od učenika očekuje, razgraničavaju znanja i vještine koje učenici grade kao rezultat nastave. Kriteriji za ocjenjivanje su propisani standardima. Prilikom ocjenjivanja bilo bi poželjno da se koriste pitanja i zadaci objektivnog tipa i zadaci sa slobodnim odgovorima (eseji). Pored eseja mogu se ocjenjivati i referati te različiti istraživački radovi gdje učenici pokazuju razumijevanje historijskih sadržaja te sposobnosti lične interpretacije. Jako je važno uočiti i vrednovati kod učenika vlastitu kreativnost i interpretaciju kao što su izrada plakata, raznih crteža, scenarija, prezentacija, raznih multimedijских sadržaja...

PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA

Za učenike sa posebnim potrebama razvijaju se prilagođeni programi. Prilagođavanje se provodi modifikacijom programa redovne nastave u pogledu sadržaja, procesa, proizvoda i sredine učenja, zavisno od osobnosti potreba učenika odnosno do nivoa individualno prilagođenih programa. Individualno prilagođen program razvijaju nastavnik historije i stručni tim za podršku učenika sa poteškoćama u razvoju na nivou škole i Ministarstva za obrazovanje, uz korištenje potrebne ekspertize i učešća roditelja.

SREDSTVA ZA REALIZACIJU NASTAVE HISTORIJE

Udžbenici za historiju, radne sveske za učenike, priručnici za nastavnike, dokumenti na CD-u, historijski atlas, dokumentarni filmovi, slajdovi, internet, historijske karte, slijepe karte, časopisi, fotografije, autentični materijali i živi materijalni izvori. Nastavnik treba znati kako pravilno odabrati i prilagoditi, te u kojem dijelu procesa učenja primijeniti određena sredstva. Bilo bi dobro koristiti kombinacije izvora i materijala te medija, jer se na taj način učenici angažiraju na interaktivniji način. Najbitnije je uskladiti sredstva sa ciljevima i ishodima učenja nastave historije.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Nastavni predmet historija izučava društveno-humanističko područje i zajedno sa drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima potiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza historije se posebno ističe u korelaciji sa geografijom gdje su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane kao i demografski podaci; sa matematikom je vezana u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; povezana je sa jezicima po pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori. Sa tehničkim i informatičkim područjem povezana je u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalne pismenosti, jer učenik povezuje razvoj tehnologije sa promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkim razvoje. Historija je povezana i sa umjetnošću u pogledu historije kiparstva, slikarstva, arhitekture. Osobito je historija povezana sa predmetom građanskoh odgoja i obrazovanja, jer kroz historiju učenici uče funkcionisanje demokratije i demokratskog društva, ljudskih prava općenito, što je suština učenja građanskog obrazovanja.

Historija kao predmet potiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom suradnjom učenici iskazuju lične inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.

**REVIDIRANI NASTAVNI PROGRAM ZA GIMNAZIJE - I RAZRED, 2 ČASA
SEDMIČNO, 70 ČASOVA GODIŠNJE**

	Nastavne oblasti	1.razred	Očekivani ishodi znanja i vještina
1.	<p>TEMA I : UVOD U HISTORIJU</p> <p>1) Pojam i predmet izučavanja historije, historijski izvori 2) Računanje vremena, periodizacija i kalendari kroz historiju</p>	<p>Ukupno 2: 2 časa obrade</p>	<p>Provodi školska istraživanja kako bi ispitao prošlost i sadašnjost, pokazuje drugima historijsko znanje i razumijevanje. Tumači prošlost na osnovu didaktički oblikovanih historijskih izvora i razumije šta sve može utjecati na pisanje historije. Otkriva utjecaj različitih historijskih stajališta na historijske događaje i određuje kontekst u kojem su ta stajališta nastala.</p>
2.	<p>TEMA II : PRAHISTORIJA</p> <p>1) Prahistorija – život čovjeka u prahistorijskom razdoblju. 2) Umjetnost i religija prahistorijskog čovjeka 3) Prahistorija na tlu BiH</p>	<p>Ukupno 4: 3 obrade, 1 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>Shvata teorije o postanku čovjeka, razvoj od primata do homo sapiensa od lovca i skupljača plodova do stvaralačkog bića Razvoj društva od hordi, rodovskog društva, do robovlasništva.</p>
3.	<p>TEMA III : HISTORIJSKO DOBA</p> <p>1) Civilizacije starog istoka- opšte karakteristike; pismo i država 2) Mesopotamija i Egipat 3) Stara Grčka – herojsko doba 4) Kultura i religija Stare Grčke 5) Klasično doba Grčke – Sparta i Atina</p>	<p>Ukupno 17: 13 obrade, 4 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>Shvata nastanak prvih država i najstarijih kultura na Istoku Razvoj pisma od klinastog , hijeroglifa do glasovnog pisma Razumije kulturna dostignuća Egipta i naroda Mesopotamije Shvata položaj Grčke i nastanak njene civilizacije, Razumije zašto je stara Grčka kolijevka evropske</p>

	<p>6) Aleksandar Makedonski – Helenizam</p> <p>7) Nastanak Rima; Doba kraljeva</p> <p>8) Nastanak republike</p> <p>9) Kriza republike, I i II Trijumvirat</p> <p>10) Principat i dominat</p> <p>11) Pojava hrišćanstva, kriza rimskog društva, provale varvara</p> <p>12) Rimska kultura</p> <p>13) Antičko doba na tlu BiH</p>		<p>civilizacije. Shvata kako je i zašto Rim postao svjetska sila na tri kontinenta</p> <p>Tumači značaj religija , od animizma i totemizma , do grčke i rimske politeističke religije, pojavu hrišćanstva i ulogu religija u svakodnevnom životu ljudi.</p> <p>Upoznaje područje BiH u antičkom dobu. Objašnjava unutrašnje i vanjska uzroke krize rimske države, pojavu varvara i pad Zapadnog Rimskog Carstva.</p>
4.	<p>TEMA IV – EVROPA, VIZANTIJA I ARAPSKI SVIJET U RANOM SREDNJEM VIJEKU</p> <p>1) Velika seoba naroda</p> <p>2) Srednji vijek, feudalizam – opšte karakteristike</p> <p>3) Franačka država – Karolinški renesans</p> <p>4) Vizantija, crkveni raskol 1054. god.</p> <p>5) Arapi, pojava islama, uticaj na Evropu</p>	<p>Ukupno 7:</p> <p>5 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Shvata uzroke i posljedice velike seobe naroda, Upoznaje karakteristike novih država u Evropi, razvoj Franačke, Vizantije i Arabljana, shvata ulogu kršćanstva i islama na politički i kulturni razvoj Evrope i Sredozemlja.</p>
5.	<p>TEMA V : EVROPA U DOBA RAZVIJENOG I KASNOG SREDNJEG VIJEKA</p> <p>1) Razvijeni feudalizam – opšte karakteristike</p> <p>2) Nastanak gradova i gradske privrede</p> <p>3) Krstaški ratovi i posljedice</p> <p>4) Južni Slaveni na razmeđu istoka i zapada</p> <p>5) Južnoslavenske zemlje u srednjem vijeku</p>	<p>Ukupno 6:</p> <p>5 obrade, 1 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>Shvata osnove feudalnog društva i privrede, odnose feudalac, kmet, Analizira feudalnu piramidu društva, razumije svakodnevni život ljudi u srednjem vijeku.</p> <p>Uočava i razumije promjene u Evropi u razvijenom i kasnom srednjem vijeku</p>

			Objašnjava svakodnevni život ljudi u gradu i na selu Razumije suprotnosti feudalnog društva, uzroke i posljedice Krstaških ratova.
6.	<p>TEMA VI : BOSNA U DOBA RAZVIJENOG FEUDALIZMA</p> <p>1) Nastanak srednjovjekovne bosanske države ; Doba prvih banova</p> <p>2) Bosna u XIII vijeku</p> <p>3) Bosna u doba najvećeg uspona /teritorijalno širenje, dinstacija Kotromanića/</p> <p>4) Privredni i kulturni razvoj; Crkva Bosanska</p> <p>5) Feudalna anarhija i gubitak samostalnosti</p>	<p>Ukupno 8:</p> <p>5 obrade, 3 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Objašnjava uzroke i pravce seobe Slavena, doseljavanje na Balkan i stvaranje prvih država. Shvata odnose među balkanskim državama i uticaj velikih susjednih država na njihov razvoj.</p> <p>Objašnjava privredni i kulturni razvoj slavenskih država, pojavu slavenskog pisma i kulturne centre.</p> <p>Upoznaje prve podatke o Bosni, nastanak i razvoj bosanske države.</p> <p>Objašnjava vjerske prilike u Bosni, pojavu crkve bosanske i pokušaje da se ona uništi. Objasnjava kako je Bosna postala najmoćnija država na Balkanu, kao i uzroke krize u 15. stoljeću.</p> <p>Razumije privredni i kulturni razvoj Bosne u srednjem vijeku.</p>
7.	<p>TEMA VII : BOSNA I HERCEGOVINA OD XVI DO XVIII VIJEKA</p> <p>1) O.C – Nastanak i razvoj - Timarski sistem</p> <p>2) BiH u sastavu O.C – proces prelaska na islam</p> <p>3) Bosanski ejalet – društveni odnosi; Privredne i kulturne prilike</p>	<p>Ukupno 6:</p> <p>4 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Objašnjava nastanak Osmanskog carstva i njegov razvoj do najmoćnije sile toga doba. Razumije u čemu je snaga Osmanskog carstva, njegovo društveno i državno uređenje. Pokazuje kako je Bosna pala pod osmansku vlast.</p>

	4) Kriza timarskog sistema, ratovi evropskih država i O.C u XVII i XVIII vijeku		Objašnjava kako je osmansko durštveno i državno uređenje uvedeno u Bosni Objašnjava karakteristike privrednog razvoja, nastanak gradova i razvoj gradske privrede. Objašnjava vjerske prilike, pojavu islama i dolazak Jevreja (bosanski vjerski četverougao). Objašnjava početak krize Osmanske države, uzroke i posljedice.
8.	TEMA VIII : EVROPA U NOVOM VIJEKU / XV – XVIII 1) Velika geografska otkrića 2) Humanizam i renesansa 3) Razvoj evropske privrede i društva od XVI do XVIII vijeka, Industrijska revolucija 4) Osnove evropskih apsolutističkih monarhija	Ukupno 5: 4 obrade, 1 ponavljanje/utvrđivanje	Shvata promjene koje su se desile u Novom vijeku, pojavu novih pogleda na svijet – humanizma i renesanse. Identifikuje motive i prirodu ekspedicija evropskih zemalja na druge kontinente, otkrivanje novog svijeta. Objašnjava pojavu novog načina proizvodnje i novog društva – kapitalizma. Razumuje pojam revolucije i industije.
9.	TEMA IX : EVROPA I SVIJET U XVIII I XIX VIJEKU 1) Rat za nezavisnost SAD-a 2) Francuska revolucija - kratak pregled,uzroci, tok i značaj 3) Napoleonovi ratovi i posljedice; Ilirske provincije 4) Bečki kongres 5) Revolucionarha 1948. godina u Evropi 6) Ujedinjenje Njemačke, Ujedinjenje Italije	Ukupno 8: 6 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje	Objašnjava pojavu građanskog društva i stvaranje nacionalnih država u SAD i Francuskoj. Ukazuje na značaj Deklaracije nezavisnosti i Deklaracije prava čovjeka i građanina. Uočava promjene u Evropi u drugoj polovini 19. st i novu politiku ekspanzije.
			Uočava krizu Osmanskog carstava i pokušaj reformi.

10.	<p>TEMA X : BOSNA I HERCEGOVINA OD POKRETA ZA AUTONOMIJU DO BERLINSKOG KONGRESA/</p> <p>1) Pokušaj reformi Osmanskog carstva i otpori 2) „Istočno pitanje“ – pokreti Srba, Grka, Albanaca.. 3) Pokret Husein- kapetana Gradaševića 4) Intervencija Omer – paše Latasa; Ilirski pokret u Bosni</p>	<p>Ukupno 7:</p> <p>4 obrade, 3 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Razumije stanje u Bosni i otpor reformama. Shvata uzroke Pokreta za autonomiju kao i njegove posljedice. Objašnjava odnos velikih sila prema Osmanskom carstvu i Istočno pitanje. Ukazuje na složenost i značaj Istočnog pitanja kao pojave dugog trajanja.</p>
-----	---	---	---

**REVIDIRANI NASTAVNI PROGRAM ZA GIMNAZIJE – II RAZRED, 2 ČASA
SEDMIČNO, 70 ČASOVA GODIŠNJE**

	Nastavne oblasti	2.razred	Očekivani ishodi znanja i vještina
1.	<p>TEMA I : EVROPA I SVIJET OD 1878. – 1914. GODINE</p> <p>1) Šerif Topal- paša; Privredni i društveni razvoj bosanskog vilajeta</p> <p>2) 1) Velika istočna kriza i Berlinski kongres</p> <p>3) Međunarodni odnosi, kolonijalno pitanje; Marokanska i aneksiona kriza, Balkanski ratovi</p> <p>4) Razvoj nauke tehnike i kulture / 19/20 vijek/</p>	<p>Ukupno 5:</p> <p>4 časa obrade, 1 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>Objašnjava krizu Osmanskog carstva, istočno pitanje i ulogu velikih sila u rješavanju tog pitanja na Berlinskom kongresu, otpor bh stanovništva.</p> <p>Shvata međunarodne odnose pred I svjetski rat, suprotnosti i interese velikih sila.</p>
2.	<p>TEMA II : BOSNA I HERCEGOVINA OD 1875. DO 1914. GODINE</p> <p>1) Južnoslavenske zemlje početkom 20. stoljeća</p> <p>2) Austrougarska okupacija, BiH u okviru Austro-Ugarske - državno pravni položaj</p> <p>3) Kalajevo bošnjaštvo</p> <p>4) Aneksija</p> <p>5) Bosanski ustav i sabor</p> <p>6) Kulturni i privredni razvoj BiH u okviru Austro – Ugarske</p>	<p>Ukupno 8:</p> <p>6 obrade, 2 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>Uočava značaj austro-ugarske okupacije. Analizira politiku A-U u BiH, političke, kulturne i privredne prilike</p>
3.	<p>TEMA III : PRVI SVJETSKI RAT / 5+1</p> <p>1) Uzroci, povod, zaraćene strane</p> <p>2) Ratne operacije i frontovi 1914.- 1915.</p> <p>3)1916. pomorski rat, život u zaraćenim zemljama</p>	<p>Ukupno 6:</p> <p>5 obrade, 1 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>Objašnjava uzroke povod i vojne operacije u I svjetskom ratu, novo naoružanje i ratne tehnike</p> <p>Analizira stanje u Rusiji prije, u toku i nakon revolucije.</p>

	<p>4) 1917. Prekretnica, ulazak SAD-a u rat, revolucija u Rusiji</p> <p>5) 1918. .- poraz centralnih sila, posljedice rata</p>		<p>Objašnjava posljedice I svjetskog rata, raspad velikih carstava i nastanak novih država.</p>
4.	<p>TEMA IV : BiH U PRVOM SVJETSKOM RATU</p> <p>1) Sarajevski atentat i početak rata</p> <p>2) Bosna i Hercegovina kao neposredno ratno poprište 1914. – 1915.</p> <p>3) Jugoslovensko pitanje u I svjetskom ratu</p>	<p>Ukupno 5:</p> <p>3 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Analizira vezu između atentata i početka rata. Objasnjava stanje u BiH u toku I svjetskog rata</p> <p>Analizira pojavu jugoslovenske ideje i njenu realizaciju u toku i nakon I svj.rata.</p>
5.	<p>TEMA V : SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA</p> <p>1) Mirovni ugovori</p> <p>2) Privredni razvoj svijeta između dva rata – Velika ekonomska kriza 1929. – 1933.</p> <p>3) Pojava novih ideologija i totalitarnih društava između dva rata</p> <p>4) Komunizam u Rusiji</p> <p>5) Fašizam u Italiji</p> <p>6) Nacizam u Njemačkoj</p> <p>7) Totalitarni režim – nacizam u Njemačkoj</p> <p>8) Španski građanski rat</p>	<p>Ukupno 10:</p> <p>8 obrade, 2 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>Uočava nove suprotnosti u Evropi i svijetu, pojavu novih ideologija i korijene novih sukoba.</p> <p>Ocijenjuje stanje u kolonijama i prilike u kojima se javljaju antikolonijalni pokreti</p> <p>Uočava napredak nauke i tehnike.</p>
6.	<p>TEMA VI : BOSNA I HERCEGOVINA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA</p> <p>1) Ulazak BiH u Jugoslovensku državu</p>	<p>Ukupno 7:</p> <p>5 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Uočava stanje u BiH u Kraljevini SHS i promjenu njenog statusa od Vidovdanskog ustava, Šestojanuarske diktature do</p>

	<p>2) Vidovdanski ustav 3) Šestojanuarska diktatura; Okroisani ustav 4) Sporazum Cvetković –Maček 5) Privredni i društveni razvoj BiH</p>		<p>sporazuma Cvetković – Maček.</p>
7.	<p>TEMA VII : DRUGI SVJETSKI RAT 1) Prva faza 1939. – 1941. „Blitzkrieg“ 2) Najveće bitke 1941. – 1943. 3) Završna faza rata, Dan D, kapitulacija Njemačke i Japana 4) Holokaust 5) Posljedice II svjetskog rata</p>	<p>Ukupno 6: 5 obrade, 1 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Objašnjava uzroke II svjetskog rata, ratnu strategiju fašističkih zemalja, logore i holokaust. Stvaranje antifašističke koalicije i zajedničku pobjedu nad fašizmom.</p>
8.	<p>TEMA VIII: BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU 1) Aprilski rat, kapitulacija i podjela Kraljevine Jugoslavije 2) BiH u sastavu Nezavisne Države Hrvatske 3) Narodnooslobodilački pokret BiH 4) AVNOJ i ZAVNOBiH – obnova bosanske državnosti</p>	<p>Ukupno 6: 4 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Opisuje okupaciju i raspad Kraljevine i pojavu NOP – a. Objašnjava kako su događaji prije rata i u ratu povezani uzročno- posljedično, rekonstuiše, prati i tumači određene društvene, ekonomske, kulturne, političke oblike društva u vrijeme rata i mira, razumije rađanje i kontinuitet ideja.</p>
9.	<p>TEMA IX : SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA 1) Suđenje ratnim zločincima 2) UN 3) Hladni rat, Vijetnam, Kubanska kriza, Berlinski zid 4) Detant 5) Dekolonizacija i globalizacija 6) Slom komunizma u Evropi 7) Razvoj nauke, tehnike i kutlure u drugoj polovini XX vijek.</p>	<p>Ukupno 8: 7 obrade, 1 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Upoređuje kartu svijeta i Evrope pred i nakon II svjetskog rata, identifikuje nove suprotnosti u svijetu. Shvata opasnost od blokvske podjele svijeta i prijetnje nuklearnim ratom. Razumije potrebu prevazilaženja sukoba i evropskih integracija. Razumije zašto se raspao socijalizam u Evropi. Uočava napredak nauke i tehnike.</p>

10.	<p>TEMA X : BOSNA I HERCEGOVINA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA</p> <p>1) Ljudski gubici, obnova zemlje</p> <p>2) Sukob Staljin – Tito i posljedice</p> <p>3) Cazinska buna, samoupravljanje</p> <p>4) Privredni, društveni i kulturni razvoj BiH u okviru SFRJ</p> <p>5) Politička i ekonomska kriza i raspad Jugoslavije</p> <p>6) BiH kao samostalna država</p>	<p>Ukupno 9:</p> <p>6 obrade, 3 ponavljanje/utvrđivanje</p>	<p>Shvata uslove u kojima je obnovljena bh državnost i nastala nova Jugoslavija. Procijenjuje stanje BiH nakon rata , obnovu i privredni razvoj. Shvata uzroke raspada SFRJ i stvaranje samostalne države. Razumije uzroke i posljedice rata u BiH 1992. – 1995. god.</p>
-----	---	---	---

**REVIDIRANI NASTAVNI PROGRAM IZBORNE NASTAVE IZ HISTORIJE ZA
GIMNAZIJE – III RAZRED, 3 ČASA SEDMIČNO, 105 ČASOVA GODIŠNJE**

	NASTAVNE OBLASTI	3.razred	OČEKIVANI ISHODI
1.	<p>TEMA I : HISTORIJSKA NAUKA – osnovni pojmovi</p> <p>1) Metodologija izrade referata i seminarских radova , upute za korištenje historijskih izvora i literature, posjeta školskoj biblioteci.</p> <p>2) Historija historiografije – Stari i srednji vijek.</p> <p>3) Historiografija humanizma, prosvjetiteljstva, racionalizma, XX vijeka.</p> <p>4) PIN – Arheologija, diplomatika, paleografija..</p> <p>5) Historijski izvori – podjela i kritika; odnos prema drugim naukama.</p>	<p>Ukupno 6:</p> <p>5 časa obrade, 1 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>ISHODI SU NAVEDENI ISPOD TABELE JER SE KOMPLEKSNOST ZNANJA ISKAZUJE NA VIŠE NIVOVA.</p>
2.	<p>TEMA II : HISTORIJA I SAVREMENOST</p> <p>1) Pojam civilizacije, kulture i religije.</p> <p>2) Ideologije, države i nacije kroz historiju.</p> <p>3) Demokratija kroz historiju.</p> <p>4) Tipovi naselja i migracije kroz historiju.</p> <p>5) Uloga pojedinaca i marginalnih grupa u historiji.</p>	<p>Ukupno 6:</p> <p>5 obrade, 1 ponavljanja/utvrđivanja</p>	
3.	<p>TEMA III : ANTIČKA CIVILIZACIJA</p> <p>1) Mezopotamija, Sumer i Akad – Država, društvo i civilizacijsko naslijeđe.</p> <p>2) Babilon – država, društvo i civilizacijsko naslijeđe</p> <p>3) Fenikija – država, društvo i civilizacijsko naslijeđe</p> <p>4) Hetiti – država, društvo i civilizacijsko naslijeđe</p>	<p>Ukupno 25:</p> <p>20 obrade, 5 ponavljanja/utvrđivanja</p>	

	<p>5) Egipat – država, društvo i civilizacijsko naslijeđe</p> <p>6) Perzija – država, društvo i civilizacijsko naslijeđe</p> <p>7) Palestina /Izrael i Jevrejsko pitanje - seminarski rad/</p> <p>8) Antička Indija i Kina</p> <p>9) Atina i Sparta.</p> <p>10) Kultura, filozofija i mitologija.</p> <p>11) Nastanak Rima, doba kraljeva.</p> <p>12) Doba republike-magistrature.</p> <p>13) Rimska vojska i ratovi.</p> <p>14) Principat</p> <p>15) Dominat</p> <p>16) Uzroci slabljenja i propasti Rima.</p> <p>17) Rimsko pravo i rimski kalendar.</p> <p>18) Svakodnevni život i običaji Rimljana.</p> <p>19) Antičko naslijeđe u BiH, Grčko- Rimski civilizacijski krug.</p> <p>20) Maje, Inke, Asteci</p>		
4.	<p>TEMA IV : EVROPA U SREDNJEM VIJEKU – pojam i periodizacija srednjeg vijeka</p> <p>1) Srednjovjekovno društvo.</p> <p>2) Napredak proizvodnje, razmjene, obnova gradova.</p> <p>3) Grad u historiji /seminar/</p> <p>4) Kultura srednjovjekovnog evropskog društva.</p> <p>5) Uticaj crkve na razvoj nauke, umjetnosti i školstva.</p>	<p>Ukupno 7:</p> <p>5 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje</p>	

5.	<p>TEMA V : NOVAC KROZ HISTORIJU</p> <p>1) Pojam numizmatike, prvobitna sredstva plaćanja, prve monete, kvarenje novca.</p> <p>2) Novac u srednjem vijeku, nastanak bankarstava, uloga templara.</p> <p>3) Odnos monoteističkih religija prema bankarstvu i kamatama.</p> <p>4) Nastanak papirnog novca, monetarna politika modernog doba.</p> <p>5) Postavka izložbe: „Novac kroz historiju“.</p>	<p>Ukupno 8:</p> <p>5 obrade, 3 ponavljanja/utvrđivanja</p>	
6.	<p>TEMA VI : ISLAM U Bh. DRUŠTVU</p> <p>1) Širenje islama na Balkanu</p> <p>2) Islam u Bosni i faktori prihvatanja islama u Bosni, odnos islama prema drugim konfesijama.</p> <p>3) Uticaj islamskog istoka na hrišćanski zapad- akulturacija</p> <p>4) Kulturne prilike, svakodnevni život i običaji.</p> <p>5) Odjeća, stanovanje i kuhinja, zanati i sevdalinka</p> <p>6) Posjeta muzejima /Svrzina kuća, Kuća sevdaha.../</p> <p>7) Esej /Tema I: Šeher Sarajevo/, /Tema II: Arhitektura osmanskog perioda u BiH/</p>	<p>Ukupno 11:</p> <p>7 obrade, 4 ponavljanje/utvrđivanje</p>	

7.	<p>TEMA VII : GRAĐANSKE REVOLUCIJE U ZAPADNOJ EVROPI</p> <p>1) Pojam revolucije i karakteristike prvih evropskih revolucija. Nizozemska i engleska revolucija.</p> <p>3) Osvrt na američku revoluciju.</p> <p>4) Francuska građanska revolucija – tok, značaj i posljedice.</p> <p>5) Napoleon Bonaparte.</p> <p>6) Uticaj francuske građanske revolucije i Napoleonovih ratova na „Balkansko pitanje“.</p> <p>7) Buđenje nacionalnih pokreta na Balkanu.</p>	<p>Ukupno 11:</p> <p>7 obrade, 4 ponavljanje/utvrđivanje</p>	
8.	<p>TEMA VIII : POLITIČKI STATUS BiH 1878. – 1918.</p> <p>1) Okupacija i uspostava Austrougarske vlasti.</p> <p>2) Državno-pravni položaj „Corpus Separatum“</p> <p>3) Stanovništvo i demografska kretanja.</p> <p>4) Kalajevo bošnjaštvo.</p> <p>5) Vjerske zajednice.</p> <p>6) Formiranje političkih stranaka.</p> <p>7) Aneksija.</p> <p>8) Bosanski ustav.</p> <p>9) Terenska nastava.</p>	<p>Ukupno 11:</p> <p>9 obrade, 2 ponavljanje/utvrđivanje</p>	

9.	<p>TEMA IX : PRIVREDNI RAZVOJ KULTURNE I PROSVJETNE PRILIKE U BiH U DOBA AUSTRO-UGARSKE UPRAVE</p> <p>1) Ceste, željeznice i agrarni odnosi. 2) Gradovi i gradsko stanovništvo / promjene u strukturi Bh. gradova. 4) Izložba na temu „Razvoj gradova“. 5) Elitna i narodna kultura, procesi saživljavanja sa zapadnoevrposkom civilizacijom. 6) Terenska nastava 7) Djelatnost kulturno prosvjetnih društava; razvoj štampe. 8) Arhitektura. 9) Osnivanje i rad naučnih ii kulturnih institucija. 10) Razvoj Sarajeva 1878. – 1918.</p>	<p>Ukupno 14:</p> <p>9 obrade, 5 ponavljanje/utvrđivanje i terenska nastava</p>	
10.	<p>TEMA X : TEME PO SLOBODNOM IZBORU BAZIRATI NA HISTORIJI BiH</p> <p>1) Posjeta muzeju / Despića kuća/ 2) SeminarSKI radovi i eseji po izboru učenika.</p>	<p>Ukupno 6:</p> <p>2 obrade, 4 ponavljanje/utvrđivanje</p>	

Očekivani ishodi učenja

Proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osvrt. Prikuplja podatke iz određenih historijskih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o prošlosti. Daje kritički osvrt o historijskom događaju uz korištenje informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.), procjenjuje okolnosti koje su utjecale na stav historičara prilikom pisanja historije. Daje kritički osvrt o podacima u primarnim i sekundarnim historijskim izvorima. Procjenjuje određene historijske činjanice na osnovu historijskih izvora. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih je došlo do promjena tokom vremena i povezuje ih. Analizira kako se historija može koristiti u različitim kontekstima i različitim svrhama. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumjevanje prošlosti.

Učenik se koristi zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje i vlastitih prikaza prošlosti.

**REVIDIRANI NASTAVNI PROGRAM IZBORNE NASTAVE IZ HISTORIJE ZA
GIMNAZIJE – IV RAZRED, 3 ČASA SEDMIČNO, 90 ČASOVA GODIŠNJE**

	NASTAVNE OBLASTI	4.razred	OČEKIVANI ISHODI
1.	<p>TEMA I : „ORUŽANI MIR“ – svijet od 1870. 1914</p> <p>1) Imperijalizam, kolonijalizam, ekspanzionizam..</p> <p>2) Kolonijalno pitanje</p> <p>3) Suprotnosti između velikih sila – „Oružani mir“</p> <p>4) Međunarodne krize : Marokanska i aneksiona.</p> <p>5) Razvoj nauke i tehnike na prijelazu XIX i XX vijeka.</p>	<p>Ukupno 7:</p> <p>5 časa obrade, 2 ponavljanja/utvrđivanja</p>	<p>ISHODI SU NAVEDENI ISPOD TABELE JER SE KOMPLEKSNOST ZNANJA ISKAŽUJE NA VIŠE NIVOVA.</p>
2.	<p>TEMA II : Balkan – „BURE BARUTA“</p> <p>1) Balkanski ratovi /rad sa historijskim izvorom/</p>	<p>Ukupno 3:</p> <p>1 obrade, 2 ponavljanja/utvrđivanja</p>	
3.	<p>TEMA III – VELIKI RAT 1914. -1918. GODINE.</p> <p>1) I Svjetski rat – Sarajevski atentat – početak rata.</p> <p>2) Ratne operacije; frontovi 1914. – 1915. godine.</p> <p>3) Život u zaraćenim zemljama; ulazak SAD-a u rat.</p> <p>4) Revolucija u Rusiji, mir u Brest Litovsku.</p> <p>5) Poraz centralnih sila, rezultati i posljedice rata</p> <p>6) BiH u I svjetskom ratu.</p>	<p>Ukupno 12:</p> <p>8 obrade, 4 ponavljanja/utvrđivanja</p>	

	<p>7) Jugoslovensko pitanje u I svjetskom ratu.</p> <p>8) Stvaranje kraljevine SHS-a</p>		
4.	<p>. TEMA IV : OD VERSAJA DO DANCIGA</p> <p>1) Mirovni ugovori, društvo naroda.</p> <p>2) Versajski sistem.</p> <p>3) Raspad O.C, Turski preporod.</p> <p>4) Ataturk – tvorac moderne Turske.</p> <p>5) Privredna obnova i ecc.</p> <p>Krize; Velika ekonomska kriza 1929. – 1933. godine.</p> <p>6) Zemlje liberalne demokratije.</p> <p>7) Građanske diktature i totalitarna društva.</p> <p>8) Japanski militarizam</p> <p>9) Fašizam</p> <p>10) Nacizam</p> <p>11) Komunizam</p> <p>12) Razvoj nauke, tehnike, kulture, sporta i filmske umjetnosti</p> <p>13) BiH između dva rata</p> <p>14) Provizorij 1918. – 1921. godine</p> <p>15) Vidovdanski sistem</p> <p>16) Šestojanuarska diktatura</p> <p>17) Oktroirani ustav</p> <p>18) Sporazum Cvetković – Maček</p> <p>19) Banovina Hrvatska i zahtjev za autonomiju BiH</p> <p>20) Privredni razvoj i kulturne prilike u BiH i Kraljevini Jugoslaviji između dva rata</p>	<p>Ukupno 26:</p> <p>20 obrade, 6 ponavljanje/utvrđivanje</p>	
5.	<p>TEMA V : II SVJETSKI RAT 1939. – 1945. GODINE</p> <p>1) Ratne operacije 1939.-1941. godine; Bitka za Britaniju</p>	<p>Ukupno 19</p> <p>13 obrade, 6 ponavljanja/utvrđivanja</p>	

	<p>2) Atlantska povelja; Napad na SSSR 3) Ratne operacije 1942. – 1943. godine 4) Kapitulacija Italije 5) Završna faza rata; Dan „D“ 6) Savezničke konferencije Teheran, Jalta... 7) Kapitulacija Njemačke i Japana 8) Rezultati i posljedice II svjetskog rata 9) Holokaust 10) BiH u II svjetskom ratu-NDH 11) NOP u BiH – najveće bitke 12) Fašizam – antifašizam 13) Od Fočanskih propisa do AVNOJ-a i ZAVNOBIH-a</p>		
6.	<p>TEMA VI : HLADNI RAT 1) Suđenje ratnim zločincima 2) UN u svjetskoj politici 3) Hladni rat – NATO i Varšavski pakt 4) hladni rat: Tačke sukoba; Kubanska kriza i Vijetnam 5) Detant 6) Berlinski zid, Istočni blok – slom komunizma 7) Poslijeratna Evropa od Maršalovog plana do EU 8) Dekolonizacija i pokret Nesvrstanih 9) Razvoj nauke, tehnike, sporta i umjetnosti poslije II svjetskog rata. 10) Položaj žene u društvu /seminar/ 11) BiH poslije II svjetskog rata; ljudski gubici, ratnja razaranja i obnova zemlje 12) BiH u prvom ustavu FNRJ 13) Agrarna reforma, eksproprijacija i nacionalizacija</p>	<p>Ukupno 20: 14 obrade, 6 ponavljanje/utvrđivanje</p>	

	14) Sukob Staljin – Tito i posljedice		
7.	TEMA VII : BOSNA I HERCEGOVINA KAO SAMOSTALNA DRŽAVA 1) Politička i ekonomska kriza i raspad Jugoslavije; događaji koji su prethodili agresiji na BiH. 2) BiH kao nezavisna država	Ukupno 3: 2 obrade, 1 ponavljanje/utvrđivanje	

Očekivani ishodi učenja

Proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osvrt. Prikuplja podatke iz određenih historijskih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o prošlosti. Daje kritički osvrt o historijskom događaju uz korištenje informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.), procjenjuje okolnosti koje su utjecale na stav historičara prilikom pisanja historije. Daje kritički osvrt o podacima u primarnim i sekundarnim historijskim izvorima. Procjenjuje određene historijske činjenice na osnovu historijskih izvora. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih je došlo do promjena tokom vremena i povezuje ih. Analizira kako se historija može koristiti u različitim kontekstima i različitim svrhama. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumjevanje prošlosti.

Učenik se koristi zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje i vlastitih prikaza prošlosti.

Ponuđene aktivnosti i oblici rada u izvođenju izborne nastave za III i IV razred

Izborna nastava obrađuje sadržaje na drugi način. Akcenat je na samostalnom radu učenika i razvijanju ključnih socijalnih i građanskih kompetencija, razvijanju kulturne svijesti i kulturnih izražavanja i razvijanju kreativno-produktivnih kompetencija kod učenika. Ponuđene aktivnosti na osnovu kojih učenici stiču kompetencije su: terenska nastava, projektna nastava, radionice, igrokazi, postavke izložbi, izrada eseja, produkcija dokumentarnih filmova.

Terenska nastava izvodi se u aprilu i jednodnevnog je karaktera. Podrazumijeva posjetu nekom od bosanskohercegovačkih gradova s ciljem izučavanja lokalne historije kroz različite historijske periode. Nakon realizacije predviđena je evaluacija. Kroz eseje, testove i prezentacije učenici pokazuju naučeno. Potrebno je unaprijed zadati određene istraživačke zadatke učenicima kao što su: prikupljanje materijala, fotografisanje, priprema pitanja.

Posjete muzejima i tematskim izložbama – U sklopu izborne nastave planirane su posjete muzejima i depadansima grada Sarajeva. Posjete tematskim izložbama, tribinama, predavanjima, koje organizuju naučne institucije, prikladne su za izbornu nastavu. Ovaj vid nastave se ne može planirati unaprijed već se dešava ad hoc. Učenici su aktivni učesnici kao kustosi, istraživači, fotografi, prezenteri, medijatori. Na ovaj način naglašena je učenička aktivnost i kreativnost, prisutan je princip očiglednosti i ublažavaju se negativne posljedice verbalističke i učioničke nastave.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA KOJI PREDAJE HISTORIJU USKLAĐENA ZAKONOM

Za osnovne škole: Profesor historije – završen četverogodišnji studij po starom sistemu (prije Bolonje). Prvi stepen studija (trogodišnji studij po Bolonji) i drugi stepen studija (3+2 po Bolonji), nastavnici historije i geografije sa završenom višom pedagoškom školom koji već rade dugi niz godina u nastavnom procesu.

Tehničke i srednje stručne škole: Mogu raditi profesori historije sa završenim četverogodišnjim studijem po starom sistemu, dok u srednjim stručnim školama nastavnici I stepena (bachelor) i II stepena (master), zvanje magistar historije.

Gimnazije: U gimnazijama mogu raditi profesori historije koji su završili četverogodišnji studij po starom sistemu i magistri historije (II stepen po Bolonji).